

UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
INSTYTUT PEDAGOGIKI
ZAKŁAD FILOZOFII WYCHOWANIA I EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

MIASTO CHOJNICE

serdecznie zapraszają
w dniu

18 października 2018 r.

na

II OGÓLNOPOLSKĄ KONFERENCJĘ NAUKOWĄ

Pod patronatem:

Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Prof. dra hab. Jacka Woźnego

Burmistrza Miasta Chojnice
Dra Arseniusza Finstera

na temat

Drogi i bezdroża zaangażowania publicznego.
Ksiądz Józef Tischner – etyk w świecie polityki

KOMITET NAUKOWY KONFERENCJI:

prof. dr hab. Urszula Ostrowska
prof. dr hab. Zbigniew Stawrowski
prof. dr hab. Krzysztof Wieczorek
dr hab. Krystyna Ablewicz
dr hab. Jarosław Jagiełło prof. UPJP II
dr hab. Piotr Kostyło, prof. UKW – Przewodniczący
dr hab. Katarzyna Wrońska, prof. UJ

KOMITET ORGANIZACYJNY:

dr Kazimierz Czerwiński
dr Rafał Maliszewski
dr Magdalena Wędzińska
dr Przemysław Zientkowski – Przewodniczący

Drogi i bezdroża zaangażowania publicznego. Książd Józef Tischner – etyk w świecie polityki

Tegoroczna konferencja naukowa poświęcona postaci i tekstom ks. prof. Józefa Tischnera jest skupiona na problemie zaangażowania publicznego i wyzwaniach, jakie się z tym wiążą. Podobnie jak w ubiegłych latach będzie ona częścią Dni Tischnerowskich, które odbędą się w Chojnicach w dniach 17–18 października. Miejscem konferencji będzie piękna sala plenarna Ratusza Chojnickiego.

Potrzeba aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym była regularnie podkreślana przez ks. prof. Józefa Tischnera. Postulat ten realizował on konsekwentnie w swoim własnym życiu. Namysł nad dziedzictwem, jakie pozostawił w tym obszarze, był już podejmowany wcześniej. Na przykład w 2005 roku ukazała się książka pt. *„Bądź wolność Twoja”. Józefa Tischnera refleksja nad życiem publicznym*, w której autorzy podjęli między innymi kwestie Tischnerowskich analiz totalitaryzmu oraz relacji religii i polityki. Niemniej, kolejne lata przyniosły nowe wyzwania w tym obszarze. Dziś szczególnie znaczące wydają się napięcia wokół Konstytucji, zarówno tej obowiązującej, jak i tej przygotowywanej, oraz wymiaru sprawiedliwości, a także pytania związane z miejscem narodowej suwerenności w strukturach wspólnoty państw europejskich. Jakich wskazówek spierającym się stronom mógłby udzielić ks. prof. Józef Tischner? Ale oprócz spraw bieżących jest jeszcze rocznica stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę. Ona także skłania do postawienia pytania o charakter zaangażowania Polek i Polaków w sprawy publiczne.

Obowiązek zaangażowania publicznego był integralną częścią tradycji personalistycznej, bliskiej środowisku krakowskich katolików skupionych wokół „Tygodnika Powszechnego” i „Znaku”. Uznawał go także ks. Józef Tischner. Dla krakowskiego myśliciela jasna była odpowiedź na pytanie, czy należy się angażować, natomiast namysłu wymagała odpowiedź na pytanie, jak należy to czynić. Trudność polegała na konieczności dostosowania się do zmieniającej się sytuacji społecznej i politycznej. Inny rodzaj zaangażowania postulował ks. Józef Tischner w okresie komunizmu, inny w okresie Solidarności i stanu wojennego, wreszcie jeszcze inny w

pierwszych latach budowania Trzeciej Rzeczypospolitej. Do jakiego zaangażowania zachęcałby dziś, w państwie liberalno-demokratycznym, gdy podziały ukształtowane w ubiegłym wieku tracą na znaczeniu i w dojrzałe życie wkraczają kolejne pokolenia, dla których „walka z komuną” to abstrakcyjna historia?

Wcześniej, w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, ks. prof. Józef Tischner pisał o zaangażowaniu publicznym w kontekście dialogu z komunistyczną władzą. Dialog ten był według niego sprawą trudną, by nie powiedzieć beznadziejną. Mówił o tym wprost w książce *Polski kształt dialogu* z 1980 roku. Niemniej nie zachęcał wówczas do wycofania się z niego, do przyjęcia postawy „maksymalistycznej” i skrycia się w sferze prywatności. Przeciwnie, uważał, że są sprawy, w które powinni angażować się przeciwnicy totalitarnej władzy. Jedną z nich była kwestia interpretacji historii. Pisał: „Ideologowie marksizmu, czytając polską przeszłość, widzieli w niej przede wszystkim ruchy wielkich mas ludzkich, walczących o swój codzienny chleb, pozostających w wiecznym ucisku i głodzie”. Z drugiej strony pisarze chrześcijańscy: „Śmiało i bez kompleksów przyswajali nowym pokoleniom całą wielkość i nędzę polskiej przeszłości. Wielkość dodawała otuchy, nędza była przestrożą”. Drugą kwestią była relacja polityki do etyki. Dla komunistów: „Polityka stała się równoznaczna z etyką. To, co ukazywało się jako politycznie konieczne, musiało też być uznane za etycznie dobre”. Temu przekonaniu należało się według ks. Józefa Tischnera przeciwstawiać.

Okres pierwszej Solidarności oraz stanu wojennego to szczególnie ważne lata dla ks. prof. Józefa Tischnera. Stał się on wówczas postacią publiczną, jednym z kapelanów Solidarności. Istotną kwestią w kontekście zaangażowania publicznego było wówczas pytanie o patriotyzm. W *Etyce Solidarności* pisał: „Wybierając Ojczyznę, wybieramy również własną historię. Wybór własnej historii oznacza, że pewne wydarzenia odsuwamy na plan dalszy, inne stawiamy sobie w sposób szczególny przed oczy jako jakiś wzór. Ma to ogromne znaczenie. Nawiązując do historii, człowiek ma udział w godności tych, których dzieło kontynuuje. Czyje dzieło chce kontynuować dziś polskie sumienie?” Na tak postawione pytanie ks. prof. Józef Tischner odpowiadał wówczas, że warto kontynuować dzieło tych, którzy w przeszłości „odważyli się myśleć”. W 1982 roku, po wprowadzeniu stanu wojennego, w „Tygodniku Powszechnym” ks. Józef Tischner pisał: „Tak więc sprawą podstawową dla narodu jako substancji etycznej jest sprawa człowieka. Prawdziwa reforma świata zaczyna się od prawdziwej przemiany człowieka. Przemiana struktur i

systemów jest dla ojczystych dziejów ważna, ale w sumie pochodna. Ojczysta nadzieja wyrasta nie z tego, co może być, ale z tego, jakim jest człowiek”. Niemożność angażowania się w sprawy publiczne nie zwalnia zatem człowieka od pracy nad sobą.

Wreszcie należy wspomnieć o tekstach ks. prof. Józefa Tischnera pokazujących potrzebę zaangażowania publicznego, pisanych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Jest w tych tekstach wiele zawodu i rozgoryczenia. Dobrze oddaje to tytuł książki krakowskiego myśliciela z 1993 roku, *Nieszczęsny dar wolności*. Ale również wówczas, gdy sprawy publiczne nie szły w takim kierunku, w jakim według autora powinny iść, zachęcał do zaangażowania. Apelował na przykład o przebaczenie w życiu publicznym. „Przebaczenie nie jest łatwe. Przede wszystkim trzeba wiedzieć, że nie oznacza ono uniewinnienia. Przebaczenie jest nawet w jakimś sensie potwierdzeniem winy. Przebaczymy wtedy, gdy drugi naprawdę jest winny. Ale nasze przebaczenie nie oczyszcza winnego. Przebaczenie oczyszcza nas – oczyszcza z pragnienia odwetu”. Innym ważnym obszarem zaangażowania w tym okresie było tworzenie partii politycznych. Ksiądz Józef Tischner, dostrzegając konieczność tego procesu w dopiero co odrodzonym demokratycznym Państwie, przestrzegał przed wykorzystywaniem religii do celów politycznych.

Istotnym problemem związanym z zaangażowaniem w sprawy publiczne jest pytanie o adresatów przemysłów ks. Józefa Tischnera. Personalizm był filozofią, która dążyła do nadania nowego pędu katolicyzmowi, do wyprowadzenia go z „oblężonej twierdzy” i skonfrontowania z realnym, pluralistycznym światem. Personalistyczny katolicyzm był otwarty, niemniej wciąż pozostawał katolicyzmem. W jakiej mierze ks. Józef Tischner może poprzez swoje analizy przemawiać do niekatolików lub do ludzi niewierzących w Boga? Czy również ich zaangażowanie publiczne może być oświecone przez namysł krakowskiego filozofa? Ksiądz Józef Tischner mówił o sobie, że najpierw jest człowiekiem, potem filozofem, a na końcu księdzem. Czy przekładało się to na pozakonfesyjny charakter jego społecznych analiz? W jakim sensie można powiedzieć, że analizy te mają charakter uniwersalny?

Takie kwestie jak patriotyzm i wychowanie patriotyczne, obywatelskość i wychowanie obywatelskie, solidaryzm społeczny, tolerancja, miejsce religii w życiu publicznym, miejsce Kościoła w życiu publicznym i wiele innych, którymi zajmował się ks. prof. Józef Tischner, są aktualne także dzisiaj. Zachęcamy do

przeanalizowania ich w świetle filozoficznym i pedagogicznym. To drugie podejście wydaje się szczególnie istotne, gdyż odnosi się do świadomego wychowania młodego pokolenia, do kształtowania ludzi podążających za wartościami i głosem własnego sumienia. Zachęcamy jednocześnie do krytycznego podejścia do tekstów ks. prof. Józefa Tischnera. Krakowski myśliciel dopominał się o takie właśnie podejście, o dyskusję i intelektualny spór z jego koncepcjami. Pielęgnując tradycję myślenia Tischnerowskiego, nie chodzi nam o to, by czynić z ks. Józefa Tischnera myśliciela nieomylnego.

Serdecznie zapraszamy wszystkich, którzy interesują się myślą księdza Józefa Tischnera do Chojnic w dniu 18 października na konferencję naukową poświęconą wyżej wskazanym zagadnieniem. Konferencja będzie kontynuacją Dni Tischnerowskich, które zaczną się dzień wcześniej.